

Laco Novomeský – Slúžka (sociálna balada)

Laco Novomeský – významná osobnosť slovenskej literatúry, predstaviteľ proletárskej poézie, básnik, novinár, redaktor, publicista, spoluzakladateľ DAV-u, politik.

Základné životopisné údaje:

- Laco Novomeský sa narodil 27. decembra 1904 v Budapešti.
- Študoval na učiteľskom ústave v Senici a po jeho skončení nastúpil na miesto učiteľa v Bratislave.
- Neskôr pracoval ako redaktor a šéfredaktor viacerých novín a časopisov - Pravda chudoby v Ostrave, Rudý večerník v Prahe, Rudé právo, Rudá záře, Tvorba, Haló-noviny, Ľudový denník, Slovenské zvesti, Nová svoboda a ďalšie.
- V novembri 1939 po rozbití ČSR sa presťahoval na Slovensko, kde sa zapojil do odboja.
- Bol aktívnym účastníkom SNP, stal sa členom predsedníctva Slovenskej národnej rady v povstaní.
- Po oslobodení zastával viacero významných funkcií - podpredseda SNR, povereník pre školstvo a osvetu, stál na čele Matice slovenskej a Spolku slovenských spisovateľov.
- V roku 1950 bol pozbavený všetkých funkcií, vo februári 1951 uväznený a v roku 1954 vo vykonštruovanom procese nezákonne odsúdený na 10 rokov väzenia.
- V roku 1955 ho podmienene prepustili a o osem rokov neskôr rehabilitovali.
- Pracoval v Památníku národného písennictví v Prahe (1955 - 1962).
- Napokon sa vrátil do Bratislavy a pracoval v Ústave slovenskej literatúry SAV.
- V auguste 1968 stal sa opäť členom Predsedníctva ÚV KSS.
- Stal sa aj predsedom Matice slovenskej.
- V roku 1970 sa na protest proti normalizačnej politike vzdal funkcie člena Predsedníctva ÚV KSS.
- Zomrel 4. septembra 1976 v Bratislave.

Laco Novomeský

Zdroj fotografie: <http://www.litcentrum.sk/slovenski-spisovatelia/ladislav-laco-novomesky> (citované 5.10.2016)

Prehľad tvorby:

Poézia – Nedel'a, Romboid, Otvorené okná, Svätý za dedinou, Pašovanou ceruzkou, Do mesta 30 min., Vila Tereza, Stamodtiaľ a iné,...

Publicistika - **Slávnosť istoty , O Hviezdoslavovi, O literatúre, Zväzky a záväzky,...**

Nedel'a - zbierka básní napísaná pod vplyvom poetizmu. Autor uvedenú básnickú zbierku vydal v roku 1927, v dobe nastupujúcej hospodárskej krízy. V prípade uvedenej zbierky je dôležitý i jej názov – autor (ale i ďalší predstavitelia poetizmu, ktorým bola jeho literárna tvorba ovplyvnená) chceli, aby sa poézia a krásno stali povestným siedmym dňom v živote človeka. Autor v tejto zbierke vniesol do slovenskej literatúry poéziu mesta. Novomeský sa ako autor proletárskej poézie pozrel na vtedajší svet očami ľudí, ktorých život nebol jednoduchý. Vniesol do literatúry novú postavu, nového lyrického hrdinu: zachytil život a pocity urobenej slúžky, prostitútky, na ktorú nečaká láska, ale pohlavná choroba, chlapca, ktorý má tuberkulózu a nenávidí súcit. Autor by im chcel pomôcť, ale vie, že jeho pieseň nie je dost silná. Rozpráva smutne o radosti, ktorá sa rodí v srdciach a túžbach ľudí, je vykupovaná trpkosťou ich každodenných životov. Oni za jej vidinu platia malými i veľkými tragédiami, a predsa ju nedosahujú. Mnohými témami básne chcel autor naznačiť premenlivú a komplikovanú skutočnosť. Zároveň chcel vytvoriť „novú krásu poézie“. Každá jeho báseň je osobná výpoveď o človeku a o svete.

Slúžka - sociálna balada, výpoveď starej slúžky Márie Furkovej o vlastnom živote, v ktorom okrem ťažkej roboty nebolo nič, trápi ju, prečo žila, ale i ako žila. (furko mária – meno nie je vymyslené)

„Ja, furko mária, prišla som s mnohými na svet, aby sme žalovali“:

Slúžka žaluje, ale nežaluje len za seba, ale aj za tých, ktorých život bol podobný (pre ňu a jej podobných netancuje Yvetta Gilbertová a nespieva Helena Makovská):

„na boha, na ľudí, že na tvár dvoje lesklých očí dali, a dušu, srdce, ktoré nás strašne dusí, nám dosiaľ nevyrvali z hrudi, že celý svet sa vidieť, dýchať musí.“ ,

žaluje za deti, ktoré nedostali dary, nedošli k nim traja králi, nič nedostali ani počas svojho detstva, nepoznali radosť a tanec života, žaluje, že jej chýbalo ľudské šťastie, že jej život – to bola bolesť a plač. Ale nie len v jej prípade.

.....

„Ja, furko mária, prišla som na svet, aby som žalovala, že z krásy v svete dostala som málo, z radosti života sa mi nedostalo a šťastia som si neurvala, že musela som bdiieť, keď som chcela sniť, a plakať, keď sa mi chcelo smiať.“

.....

Záver básne tvorí otázka:

„Len to neviem: prečo som musela žiť a prečo umierať.“

Balada – lyricko-epický žáner – základná charakteristika:

· Z lat. slova ballare – tancovať.

- Má ľudový pôvod.
- Dej balady je pochmúrny a tragický.
- Často sa v nej vyskytujú nadprirodzené postavy a bytosti, personifikované (zosobnené) prírodné javy, umrlci, víly, strašidlá a pod.
- Hrdina obvykle zahynie, resp. ho stihne krutý trest.
- Pôvodne bola balada ľudovou tanečnou piesňou.
- Často sa v nej vyskytuje refrén.

Sociálna balada - významné zastúpenie mala aj v medzivojnovom období, čo súviselo s ťažkou sociálnou situáciou počas a po vojne.

- Známy autor.
- Pochmúrny a tragický dej.
- Rozsiahlejší dej ako ľudová balada.
- Viacej dialógov ako ľudová balada.
- Podrobnejšie opisy prostredia.
- Nie vždy sa končí smrťou hrdinu.
- Výsledkom môže byť strata života, ale aj strata zdravia, šťastia, lásky, blízkeho príbuzného.
- Obeť neporuší závažné dohody alebo zásady, je obeťou, nie potrestaným človekom.
- Problémy v živote hlavnej postavy spôsobujú sociálne podmienky - vojna, hlad, prísna matka.

Zopakujte si:

1. Uvedte základnú charakteristiku tvorby L. Novomeského.
2. Vymenujte hlavné znaky balady a jej druhy.
3. Definujte sociálnu baladu.
4. Dokážte, že balada Slúžka je sociálnou baladou.
5. Charakterizujte život a pocity Furka Márie - z básne Slúžka.

Použitá literatúra:

CALTÍKOVÁ, M.: Slovenský jazyk a literatúra. 2002. Enigma Bratislava. ISBN 80-85471-95-7

MATURUJEM ZO SLOVENČINY. 1. vyd. 2000. SPN Bratislava. ISBN 80-08-03154-9

SMIEŠKOVÁ, M.: Krok za krokom k maturite - Literatúra. 1. vyd. 2007. Fragment Bratislava, ISBN 978-80-8089-065-0

ZMATURUJ Z LITERATÚRY 1. 1. vyd. 2006. Didaktis Bratislava. ISBN 80-89160-02-6

PLINTOVIČ, I., GOMBALA, E.: Teória literatúry pre stredné školy. 1. vyd. 1987. SPN Bratislava

ZMATURUJ Z LITERATÚRY 1. 1. vyd. 2007. Didaktis Bratislava. ISBN 80-89160-02-6

ZMATURUJ Z LITERATÚRY 2. 1. vyd. 2007. Didaktis Bratislava. ISBN 80-7358-028-4

Laco Novomeský. <http://www.litcentrum.sk/slovenski-spisovatelia/ladislav-laco-novomesky> (citované 5.10.2016)